

Stenogrammid

XIV Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 10.03.2020, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:01 Äriseadustiku muutmise seaduse (osa võõrandamine) eelnõu (148 SE) kolmas lugemine
2. 10:10 Eesti Panga seaduse muutmise seaduse eelnõu (97 SE) teise lugemise jätkamine
3. 10:22 Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu (122 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärku 7. töönädala teisipäevast istungit. Kas Riigikogu liikmetel on soovi üle anda eelnõusid ja arupärimisi? Ei ole eelnõude ja arupärimiste üleandmise soovi. Siis, head kolleegid, kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreeris ennast 72 Riigikogu liiget, puudub 29.

1. 10:01 Äriseadustiku muutmise seaduse (osa võõrandamine) eelnõu (148 SE) kolmas lugemine

10:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme tänaste päevakorrapunktide juurde. Esimene päevakorrapunkt on õiguskomisjoni ja Vabariigi Valitsuse algatatud äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (148 SE, ühendatud eelnõud 101 SE ja 117 SE) kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Jah, Toomas Kivimägi Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

10:02 Toomas Kivimägi

Väga lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Kõik maailma riigid võistlevad kapitali pärast. Eesti asub küll geograafiliselt väga ägeda koha peal, aga siit ei maksa teha ennatlikku järeldust, nagu Eesti oleks maailma keskpunkt, seda kohe kindlasti mitte kapitali ligi tõmbavust silmas pidades. Põhjus ei ole isegi mitte niivõrd geograafiline asukoht, kuivõrd meie enda suurus ja võib-olla kaugus turgudest või lähedus turgudele. Sellest tulenevalt tuleb kindlasti Eestil kui väikesel riigil oma koht selle kapitalituru laua taga ise välja võidelda.

Teine, mis seda eesmärki silmas pidades on väga oluline, on taustsüsteem, ennekõike olukord, mis on meie lähiriikides, kes on meie kõige suuremad konkurendid seda eesmärki silmas pidades. Kui me vaatame lähiriike, siis nii Lätis ja Leedus kui ka Soomes, Rootsis ja Taanis on oluliselt leebemad nõuded kapitali kaasamise puhul. See kindlasti ei tohi jääda meile märkamata. Kui me seda ignoreerime, siis ei ole vaja kahelda, et suur osa kapitalist liigub Eestist mööda.

Reformierakonna fraktsioon toetab käesolevat eelnõu. Aga ma kindlasti ei jäta ka märkimata seda, et mitmed Reformierakonna fraktsiooni liikmed juhtisid tähelepanu sellele, et selle eelnõu heakskiitmisega kannatab mõnevõrra õiguskindlus. Tõepoolest, kui me kaotame notariaalse vorminõude teatud juhtudel osade võõrandamisel, või maakeeli öeldes, kapitali kaasamisel, siis kindlasti õiguskord mõnevõrra kannatab, sest ei ole mõtet alahinnata notarite professionaalsust ja nende panust õiguskorra tugevdamisse. Aga alati tuleb vaadata seda, mis on ühel ja teisel kaalukaasil. Antud juhul see väike riive n-ö õiguskorra suhtes on oluliselt väiksem kui see, mis jääb teisele kaalukaasile.

Iduettevõtete hinnangul on 300–400 miljonit eurot see rahasumma, mida iduettevõtted igal aastal väliskapitalina kaasavad. Kui me ei looks konkurentsivõimelisi tingimusi kapitali kaasamiseks – sellele, et konkurentsitingimused ei ole Eestis head, on iduettevõtjad tähelepanu juhtinud –, siis see tähendaks suure tõenäosusega seda, et mitmed ettevõtted, kes väliskapitali tahavad kaasata, ennekõike iduettevõtted, liiguksid kuskile mujale: Lätti, Leetu, Soome, Rootsi, Taani. See oleks oluline kahju Eesti majandusele, aga ka riigieelarve tulusid silmas pidades.

Mis on veel oluline ja mis seda õiguskindluse mõningat riivet leevendab, see on ikkagi asjaolu, et võimalus kasutada leebemaid vorminõudeid laieneb käesoleva eelnõu kohaselt üksnes nendele osaühingutele, mille kõik osanikud, eranditult kõik osanikud, on selle heaks kiitnud. Kui ka üks osaühingu osanik ei ole nõus vorminõudeid leevendama, sellisel juhul kehtib seesama kord, mis tänase päevani on kehtinud.

Teine oluline leevendus ka õiguskorra riivet silmas pidades on asjaolu, et võimalus üleüldse kasutada leebemaid vorminõudeid ehk loobuda notariaalse tõestamise nõudest on üksnes osaühingutel, mille osakapitali suurus on vähemalt 10 000 eurot. Selle üle oli ka päris suur vaidlus õiguskomisjonis. Kui Justiitsministeerium tuli välja ettepanekuga, et see võiks olla 25 000 eurot, siis õiguskomisjonis oli esmalt ettepanek 5000 eurot ja kokkuleppena, kompromissina leiti, et see võiks olla 10 000 eurot. Ka see on tegelikult arvestatav piirav faktor, mis tähendab, et osaühinguid, kellele teoreetiliselt üldse laieneb selline võimalus loobuda notariaalse tõestamise vorminõudest, võib olla suurusjärgus kümnendik, võib-olla natuke rohkem. Aga veel kord, et seda rakendada...

Palun lisaaega kolm minutit!

10:06 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palun! Kolm minutit lisaaega.

10:06 Toomas Kivimägi

... peavad sellega olema nõus kõik osaühingu osanikud.

Veel on väga oluline see, et vaadates ajas tagasi, ma arvan, et see notariaalne vorminõue ei olnud paha, aga vaatame, millal see tuli. See tuli üheksakümnendate aastate alguses. Kui me võrdleme seda ärikultuuri ja ärikeskkonda, mis oli üheksakümnendate alguses, sellega, mis on täna, siis ma usun, et kõik te möönate, et see on nagu öö ja päev.

Nii et ma arvan, et on igal juhul õigustatud teha samm edasi, muuta liberaalsemaks väliskapitali kaasamist. Nagu ma mainisin, see 300–400 miljonit eurot täiendavat kapitali Eesti majandusse igal aastal – ja pole vaja kahelda, et see summa tegelikult kasvab – on Eesti kapitalituru suurus, et mitte öelda väiksust silmas pidades väga oluline panus Eesti ettevõtlusesse ja majandusse. Ma väga loodan, et sellest eelnõust võib-olla saab – on küll aasta üsna esimesed kuud – üks nolinente aasta ettevõtjasõbraliku seaduse auhinna. Aitäh!

10:07 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi fraktsioonidel ei ole. Oleme läbirääkimised lõpetanud ja saame minna lõpphääletuse juurde.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele õiguskomisjoni ja Vabariigi Valitsuse algatatud äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu 148. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt hääletas 68 Riigikogu liiget, vastu ei olnud keegi, erapooletuid oli 1. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

2. 10:10 Eesti Panga seaduse muutmise seaduse eelnõu (97 SE) teise lugemise jätkamine

10:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tänane teine päevakorrapunkt on rahanduskomisjoni algatatud Eesti Panga seaduse muutmise seaduse eelnõu 97 teise lugemise jätkamine. Ma palun ettekandjaks rahanduskomisjoni esimehe Aivar Koka.

10:10 Aivar Kokk

Hea juhataja! Head kolleegid! Rahanduskomisjon arutas rahanduskomisjoni algatatud Eesti Panga seaduse muutmise seaduse eelnõu 97 oma 20. ja 25. veebruari istungil. 20. veebruari istungil osales ka Eesti Panga õigusteenistuse juhataja Marek Feldman.

Eelnõuga täpsustatakse Eesti Panga Nõukogu koosseisu moodustamise aluseid ja nõukogu liikmetele esitatavaid tingimusi ning volituste kehtivuse aega. Teine lugemine katkestati 17. detsembril, muudatusettepanekute esitamise tähtajaks oli 6. jaanuar ja eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitatud. Eelnõu kohta küsiti arvamust Euroopa Keskpangalt. Euroopa Keskpanga arvamus laekus k.a 5. veebruaril. Selles juhiti muu hulgas tähelepanu asjaolule, et seaduseelnõu ei näe ette menetlust juhuks, kui Riigikogu fraktsioon ei nimeta nõukogusse oma esindajaid või kui Riigikogu fraktsioonide esindajad kutsutakse tagasi või saalis neid ei kooskõlastata. Samuti esitati arvamuses ettepanek sätestada seaduseelnõus selgelt, et juhtudel, kui Eesti Panga Nõukogu liikme suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus kriminaalasjas või tema suhtes on kohaldatud ärikeeldu, siis ei pikene tagasikutsutud liikme volitused, kuni nõukogusse on tema asemele nimetatud uus liige. Juhtivkomisjon tegi Euroopa Keskpanga arvamuse pinnalt eelnõu kohta kaks muudatusettepanekut, mis on kantud muudatusettepanekute loetellu. Muudatusettepanekute selgitused on esitatud muudatusettepanekute loetelus.

Komisjon langetas järgmised konsensuslikud otsused: teha ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda ja teine lugemine lõpetada 10. märtsil k.a ja teha ettepanek saata eelnõu kolmandale lugemisele, kui teine lugemine lõpetatakse, 17. märtsiks 2020. aastal. 20. veebruari istungil märkis Marek Feldman, et Eesti Pank toetab Euroopa Keskpanga esitatud arvamuses tehtud ettepanekut täpsustada eelnõus seda, mis saab juhul, kui Riigikogu fraktsioon ei esita Eesti Panga Nõukogu liikme kandidaati. Teine märkus puudutas olukorda, kus nõukogu liikme volitused lõpevad, kuid uut nõukogu liiget ei ole veel nimetatud ja vana liikme volitused pikenevad. Eelnõus tuleks täpsustada, et juhul kui nõukogu liikme suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus või ärikeeld, siis tema nõukogu liikme volitused lõpevad kohe vastava otsuse jõustumisel. Komisjonis sai ka öeldud, et esitatud ettepanekust lähtuvad muudatused on parandusettepanekutega sisse viidud.

Marek Feldman palus Eesti Panga nimel muuta eelnõu veel selliselt, et Eesti Panga seadusest jäetaks välja nõukogu koosseisu mõiste. Eelnõu kohaselt hõlmab see vaid nõukogu esimehe esitatavaid nõukogu liikmeid, mitte aga Riigikogu fraktsiooni ettepanekul nimetatud liikmeid. Nõukogu koosseisu mõiste ei pruugi olla seetõttu täpne, lisaks vajab seaduse § 7 lõikes 7 täpsustamist, kes ja millistel juhtudel nimetab nõukogu liikmete asendusliikmeid. Kui koosseisu mõiste eelnõust välja jätta, siis ei ole enam otstarbekas siduda asendusliikme ametiaega selle isiku ametiajaga, keda ta asendab. Ka need parandusettepanekud on ettepanekutena eelnõusse sisse viidud.

25. veebruaril hääletati muudatusettepanekuid ja viidi sisse muudatus, et kui nõukogu esimees oma esindajad määrab, siis neid nimetatakse valdkonna asjatundjateks. Aitäh!

10:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Lugupeetud ettekandja, teile on ka küsimusi. Peeter Ernits, palun!

10:15 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Hea eelnõu, aga üks küsimus. Päriskummaline, et siin on näiteks nii, et kui Riigikogu fraktsioon ei ole esitanud oma kandidaati, siis jääb ta [esindajast] ilma, maakeeles öeldes, aga kui Eesti Panga Nõukogu esimees ei ole esitanud asjatundjaid, siis see on see pikem jutt, et Riigikogu esitab need rahanduskomisjoni ettepanekul. Kas see on nagu pigem teoreetiline, kui on võimalik, et kõik fraktsioonid esitavad oma esindaja ja nüüd üks ei esita, et siis jääbki üks fraktsioon ilma? Kas see on hüpoteetiline variant? Teise variandi puhul, kui Eesti Panga Nõukogu esimees ei ole esitanud, on pakutud lahendus, et siis Riigikogu rahanduskomisjoni ettepanekul siiski leiab need, näiteks siis pikendatakse tähtaega. Jutt on sellest, kui üks fraktsioon ei ole millegipärast esitanud, kuigi mulle tundub, et see on pigem teoreetiline.

10:16 Aivar Kokk

Aitäh, Peeter, väga hea küsimuse eest! Sa oled lihtsalt ära unustanud, mille pärast me seda seaduseelnõu teeme. Me teeme seda seaduseelnõu lihtsal põhjusel: nõukogu esimees ei esitanud tähtajaks oma kandidaate, ta esitas need nii hilja, need olid ka Riigikogu fraktsioonidega läbi rääkimata.

Sellepärast me praegu ju olemegi jõudnud eelnõu juurde, kus on ette antud tähtaeg. Siin on tehtud kaks põhimõttelist muudatust. Üks on see, et neli kandidaati saab määrata nõukogu esimees ja me ei vaidlusta neid. Teine on see, et iga fraktsioon saab esitada oma esindaja. Ei saa kuidagi rahanduskomisjon esitada mõne fraktsiooni esindajat, see õigus on antud ainult fraktsioonile oma liikmete hulgast esitada. Sellepärast on väga selge, et kui mõni fraktsioon ei taha oma esindajat panga nõukogusse, siis see on selle fraktsiooni otsus ja siis nende esindajat seal ei ole.

10:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

10:17 Jürgen Ligi

See oli nii sümpaatne, kuidas te kiitsite küsimust, et seda siis maha teha, öeldes, et küsija on kõik ära unustanud. Aga mina ei ole ära unustanud seda, et selle eelnõu eesmärk paistab välja nii, nagu oleks lihtsalt Isamaale olnud vaja kahte liiget nõukokku. Rääkige see jutt ka veel ära, kuidas ühel erakonnal on kaks esindajat ja teistel üks.

10:17 Aivar Kokk

Aitäh, Jürgen, hea küsimuse eest! Kui seda eelnõu esimesele lugemisele saadeti või eelnõu kaitsma hakati, kui panga nõukogu esimees oli oma kandidaadid üles seadnud, siis räägiti lausa kolmest Isamaa liikmest. Pärast selgus, et kolme ikka ei olnud, ja lõpuks oli ainult üks. Sel hetkel, kui Mart Laar esitas nimed, oli ta ise nõukogu esimees. Väga selgelt on kokku lepitud, et nõukogu esimees valitakse presidendi ettepanekul iga viie aasta järel või kuue aasta järel. Kas sellel inimesel on parteiline kuuluvus või mitte, seda ei oska keegi täna öelda, kuni järgmine kandidaat üles seatakse. Täna on jah olukord selline, et iga fraktsioon saab esitada ühe kandidaadi. Hetkel Eesti Panga Nõukogu esimees kuulub Isamaa Erakonda, keegi ei vaidlusta seda, aga järgmine kord võib ta kuuluda ükskõik millisesse teise erakonda või olla ka täiesti vaba, mitte kuuluda ühtegi erakonda.

10:19 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

10:19 Peeter Ernits

Hea ettekandja! Hea juhataja! Ma lähen Jürgeni küsimusest edasi. Jah, see on praegu Mart Laari tegemata jätmise parandamise seadus. Aga ikkagi, vaadates ette: kuidas teha niimoodi, et mõni erakond ei tõmbaks järgmisel korral kahte kõrt välja, ükskõik, mis selle teise kõrre nimi on?

10:19 Aivar Kokk

Väga lihtne. Eesti Panga Nõukogu esimehe kinnitab seesama Riigikogu, mitte keegi teine. Riigikogu teeb otsuse, kas toetada seda kandidaati, kelle president välja pakub. Kas see inimene kuulub mõnda erakonda või mitte, seda ei oska täna keegi öelda. Hetkel Eesti Panga Nõukogu esimees kuulub erakonda.

10:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Keit Pentus-Rosimannus.

10:20 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Siin käiakse nagu ümber palava pudru. Ma küsin siis otse: kas praeguses olukorras, kus panga nõukogu esimees on Mart Laar – Isamaa auesimees, kui ma ei eksi, või igal juhul Isamaaga väga lähedalt seotud –, tekib olukord, kus te veel täiendavalt nimetate ühe liikme, või Mart Laar ongi ka Isamaa esindaja? Kuidas siis on, kas see muudatus võimaldab teil veel täiendavalt esitada kedagi ja tekib nagu üleesindatus, nagu siin mitu korda vihjatud on?

10:20 Aivar Kokk

Aitäh väga hea küsimuse eest! Kui lugeda seaduseelnõu, siis siia on väga selgelt kirjutatud sisse klausel, et iga fraktsioon saab esitada oma liikmete hulgast ühe esindaja. Ehk täna on Riigikogus viis fraktsiooni

ja iga fraktsioon, sealjuures ka Isamaa Erakond, saab esitada oma esindaja Eesti Panga Nõukogu liikmeks, sõltumata sellest, kes sel hetkel on Eesti Panga Nõukogu esimees.

10:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Kas Riigikogu liikmetel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu kohta on esitatud ka kaks muudatusettepanekut. Esimese muudatusettepaneku on esitanud rahanduskomisjon, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada täielikult. Teise muudatusettepaneku on samuti esitanud rahanduskomisjon, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada täielikult. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud, juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu ... Vabandust! Minu viga. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 97 teine lugemine lõpetada. Seega on teine lugemine lõpetatud.

3. 10:22 Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu (122 SE) esimene lugemine

10:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Me saame minna edasi tänase kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Eesti Reformierakonna fraktsiooni algatatud Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu 122 esimene lugemine. Aga enne, kui me läheme kolmanda päevakorrapunkti menetlemise juurde, ma lühidalt tutvustan teile selle punkti menetlemise korda, head kolleegid. Kuulake tähelepanelikult. Ettekandja on Riigikogu liige Jüri Jaanson, küsimusi trükib saalisekretär reaalajas ja need kuvatakse ettekandja monitorile. Seetõttu ma palun istungi juhatajana, et te esitaksite oma küsimuse mõistliku tempoga, nii et seda oleks võimalik kirjalikult fikseerida. Lisaks viipekeeletõlk tõlgib seda ülekannet. Nii et arvestagem küsimuse esitamisel selle vajadusega ja ajaga. Mina juhatajana aktsepteerin, kui küsimuse pikkus läheb veidi üle minuti, aga mul on palve, ärgem kuritarvitagem seda ja ärgem hakakem esitama kahe- või kolmeminutilisi küsimusi. Püüdkem enam-vähem pidada ikkagi sellest minutilisest tähtajast kinni. Aga kuna meil on lepitud kokku, et viipekeeletõlk on valmis tõlkimiseks kell 10.30, siis ma võtan juhataja vaheaja kuni kella 10.30-ni, head kolleegid. Nii et vaheaeg kuni kella 10.30-ni.

V a h e a e g

10:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Austatud kolleegid! Jätkame Riigikogu istungit. Kolmas päevakorrapunkt on Eesti Reformierakonna fraktsiooni algatatud Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu 122 esimene lugemine. Ettekandja on Riigikogu liige Jüri Jaanson. Ma tuletan veel kord meelde, et esitame küsimused rahulikus tempos, nii et neid oleks võimalik kuvada ka ekraanile. Palun!

10:30 Jüri Jaanson

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Head külalised! Head veebis vaatajad! Alustuseks on mul tõesti väga hea meel märkida, et me siin täna teeme natuke ajalugu. See praegune eelnõu punkt kantakse Riigikogu veebis koos viipekeeletõlkega täiesti otse üle, n-ö pilt-pildis-formaadis.

Konverentsisaalis on ekraan üles pandud, viipekeeletõlgid tõlgivad, see omakorda võetakse üles, need pildid kleebitakse üksteise peale kokku ja siis on need veebis nähtavad. Ma arvan, et see on hästi märgiline. See näitab seda, et tehnoloogia ei ole meile takistuseks, see näitab seda, et põhimõtteliselt kõik on hea tahte korral võimalik.

Aga nüüd eelnõu tutvustamise juurde. Tegemist on Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seadusega. Palju siin muutusi ei ole, ainult § 5 lõike 1 punktis 1 asendame sõna "vaegkuuljatele" sõnadega "kuulmispuudega inimestele". Miks see on oluline? See on oluline seetõttu, et kuulmispuudega inimesed, see väljend sisaldab endas kahte kuulmislangusega või nõrgenenud kuulmisvajadusega inimeste gruppi. Üks on need, kellel on puudulik kuulmine, kui maakeeli öelda, need on vaegkuuljad, ja teine on see grupp, kellel on puuduv kuulmine ehk nad on kurdid. Seda vahet saab selgelt teha ka meditsiiniliselt, aga siinkohal on oluline hoopis teine asi. Teine asi on see, et need kaks gruppi on täiesti erinevate kommunikatsioonivajadustega. Kui vaegkuuljad, kuulmislangusega inimesed, üldiselt saavad hakkama ka eesti kirjakeele tekstilise vormiga ehk subtiitritega näiteks teleülekannetes,

siis kurtidel, kes on sündinud ja üles kasvanud kurtidena ning kes on ilma jäänud võimalusest omandada verbaalne või auditiivne keel ja kes on omandanud emakeelena eesti viipekeele, on kommunikatsioonivahendiks ikkagi viipekeel, eesti viipekeel. Siin on oluline vahet teha. See on ka alates 2007. aastast ära märgitud Eesti keeleteaduses, et viipekeel on eesti keele esinemiskuju ja ta on osa eesti keelest. Ta on eraldiseisev keel, aga ta ei ole mitte eraldi keel selles mõttes, et ta on midagi täiesti eraldiseisvat, ta on iseseisev, aga ta on eesti keele esinemiskuju, eesti keele vorm ja sellisena kehtiv ka riigikeelena.

Hästi oluline on see, et see eelnõu lõige, millest siin praegu juttu on, või see punkt, millest juttu on, ei ole imperatiivne. See ei ole selline, et kuna Eesti Rahvusringhäälingul on praegu kohustus pöörata tähelepanu vaegkuuljatele, siis nad peavad seda järgima ja kõik otsesaated, vestlussaated ja kõikvõimalikud saated kohandama vaegkuuljatele. Ei, see nii ei ole. Sõnastus on tegelikult selline, et kõik saated tuleb teha võimaluste piires maksimaalselt kättesaadavaks vaegkuuljatele, ning kui me selle seadusemuudatuse vastu võtame, siis võimaluste piires maksimaalselt kättesaadavaks kuulumispuudega inimestele ehk ka viipekeelsetele kurtidele. Siin ongi see oluline vahe.

Milleks seda vaja on? See on üks põhjusi, aga hästi oluline on välja tuua seda, et me ei tohi, meil ei ole mitte mingit õigust kurte diskrimineerida sellega, et me erinevalt vaegkuuljatest jätame nad teleruumi või telepildi mõjust täielikult välja, üldse isegi ei maini seaduses, et nende kommunikatiivsed vajadused on olemas. See on väga oluline ka kurtidele endale – tunda end osana ühiskonnast.

Me juhime tähelepanu ka sellele, et meil on ikkagi infoühiskond ja järjest enam ja enam infovahetust toimub ju digiülekannete, telepildi kaudu, igasuguste kommunikatsioonivahendite kaudu. Siin ongi oluline mõelda, kuidas tegelikult info jõuab ka nende inimesteni, kellel on vaegused, kes ei tule kuulumisega lihtsalt toime.

Niipalju eelnõu tutvustuseks. Kui rakenduslikust poolest rääkida, siis loomulikult tuleb mainida, et mingisugused kulud ju tekivad, kindlasti tekivad. Eelkõige on siin head tahet näha olnud. Hea tahe on ju see, et näiteks Riigikogu Kantselei praegu töötas väga tugevalt selle nimel, et seesama eelnõu esimene lugemine saaks üle kantud otsepildis viipekeeletoimetajatele. Aga loomulikult, üks väga suur ja oluline kulu ongi täiendav kulu viipekeeletoimetajatele, see kindlasti lisandub, ja eks lisandub ka muid kulusid, aga sellest ma räägin võib-olla hiljem.

Ma võtan natuke kokku selle, mis siin eelnõus hästi oluline on. Kõigepealt, viipekeelsete kurtide kaasamine ühiskonda. Nagu ütlesin, info nendeni jõudmine on oluline, infot on inimestel vaja selleks, et teha elus valikuid, valikuid saab ikkagi saada info põhjal teha, samuti on oluline haridussüsteemis osalemine või muud sellised lahendused. Tuleb mainida, et oluline on info kättesaamisel näiteks viipekeeletoimetajate kõrgetasemel koolitamine, see vajab jätkuvat lahendamist.

Nii et kaasnevaid olulisi asjaolusid on päris palju. Kui aega jääb ja küsimusi on, siis ma saan neile täiendavalt vastata, aga natukene kommenteerin ka selle eelnõu kohta esitatud arvamusi. Hästi kahetsusväärne on loomulikult see, et Vabariigi Valitsus võttis selle eelnõu suhtes eitava suhtumise. Mina sellest aru ei saa. Selle eitava suhtumise aluseks oli Kultuuriministeeriumi põhjendus, et Eesti Rahvusringhääling vajab täiendavat tehnoloogiat, vajab täiendavaid investeeringuid vähemalt 300 000 euro jagu igal aastal. Võiksin küsida, et kas see on siis kurtide eemaletõukamise hind. Ma juhin siin ühele olulisele asjaolule tähelepanu. Kui ERR-ilt küsiti tehnoloogia kohta, siis lähtepunkt oli ju otsesaadete võimaldamise tehnoloogia. Aga kui nüüd keegi kujutab ette, et kui seaduses on alates 2005. aastast kirjas Eesti Rahvusringhäälingu saadete võimaluste piires maksimaalne kättesaadavus vaegkuuljale ja see tähendab seda, et vaegkuuljatel on ligipääs otsesaadetele, siis nii ei ole. See on väga ekslik arvamus. Ma saan siin ka endast rääkida. Minul puudub ligipääs näiteks "Aktuaalsele kaamerale". "Aktuaalne kaamera" on, te teate isegi, Riigikogu liikmele ja Eesti ühiskonnas kellele tahes väga oluline infoallikas. Aga kuna seda subtiitritega üle ei kanta, siis minul sellele ligipääsu ei ole, sest minu kuulmine ei ole just kõige parem. See oli selline isiklik näide.

Eesti Puuetega Inimeste Koja arvamus on risti vastupidine. Eesti Puuetega Inimeste Koda rõhub oma arvamusel põhiseaduse §-le 44, kus on kirjas, et Eesti kodanikel on õigus vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni. See on hästi oluline. Ja samuti rahvusvahelise ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni, mille me siinsamas saalis 2012. aastal ratifitseerisime, 9. artikkel ütleb, et puudega inimestele tuleb tagada juurdepääs teabele ja suhtlusele, sealhulgas info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele ja -süsteemidele. See on oluline.

Kurtide liit on oma seisukohad eraldi välja toonud. Kurtide liidu juht on öelnud, et meie poolt saan öelda, et kui valitsus ei soostu teie ettepanekuga muuta eelnõus seda sõna "vaegkuuljad" ja asendada

seda sõnadega "kuulmispuudega inimesed", siis meie tunneme, et meie õiglustunnet on riivatud ja võrdse kohtlemise printsiipi on jämedalt rikutud. Ta küsib, kuidas peaks kurtide kogukond käituma ja mida ette võtma antud olukorras. See on nende seisukoht.

Lõpetuseks rahvusringhäälingu arvamus, mille kokkuvõtte on lihtne: nemad põhimõtteliselt selle seaduse muutmise vastu ei ole. Ühes arupärimises ma küsisin ka sotsiaalministrilt, mida tema asjast arvab, aga tema ütles, et Sotsiaalministeerium samuti toetab eelnõu. Nii et mine võta kinni, milles siis asi on.

See oli selline ülevaade. Lõpetuseks tahan ma tänu avaldada sotsiaalkomisjonile ja ka kultuurikomisjonile, sest kultuurikomisjon seda eelnõu menetles hästi põhjalikult ja konsensuslikult ka toetas, ja loomulikult sotsiaalkomisjonile, kus oli väga põhjalik arvamuste vahetus sel teemal ja kelle poolt sai ka arvamus kultuurikomisjonile esitatud. Samuti tahan väga tänada Riigikogu Kantseleid, Riigikogu tehnikainimesi selle võimaluse eest, mis nad praegu siin löid, et see, mis siin toimub, kantakse Riigikogu veebilehel otse üle viipekeelelõikele aknaga.

Ma loodan, et selle eelnõu esimene lugemine saab lõpetatud, et see eelnõu läheb kiiresti teisele lugemisele, seejärel kolmandale ja saab seaduseks. Aga lõpetuseks toon ma veel ühe tsitaadi. Need on meie peaministri Jüri Ratase sõnad, kui ta kommenteeris presidendi kõnet vabariigi aastapäeva tähistamisel: "Eestit tuleb ka 24. veebruaril kell 18.05 kuni 18.30 ehitada, rohkem sildu luua, rohkem ühendada. Mitte ühiskonda eraldi nurkadesse tõsta ja lõhki lüüa." Valitsus selle eelnõu puhul käitus kahjuks vastupidi, aga ma loodan, et parlament on teistsugusel seisukohal. Suur tänu teile! Ma olen valmis vastama küsimustele.

10:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile on ka küsimusi. Annely Akkermann, palun!

10:46 Annely Akkermann

Suur tänu, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Me teame, et terve taasiseseisvuse aja on Eestis tehtud suuri investeeringuid, et erivajadusega inimesi tuua ühiskondlikku ellu ja tööellu. On ehitatud kaldteid, ratastooliga ligipääse, pimedate tarbeks on paigaldatud kõnniteele reljeefseid kive. Selle kõige kõrval tunduvad investeeringud ...

10:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palun rahulikumalt! Me ei jõua kirja panna. Hingame sügavalt, teeme pause.

10:47 Annely Akkermann

... rahvusringhäälingus viipekeelsete saadete edastamiseks üsna minimaalsed, marginaalselt väikesed. Kui võtta laiemalt, siis kas on uuritud kuulmispuude majanduslikku ja ühiskondlikku mõju?

10:47 Jüri Jaanson

Aitäh! See on väga hea küsimus. Kõigepealt, seda, kas rahvusringhäälingu enda investeeringud on suured või väikesed, ma ei kommenteeriks, seda peab otsustama Vabariigi Valitsus. Aga kui võrrelda nende kadudega, mis kuulmispuudest ja üldse puuetest johtuvad, siis need on tegelikult päris suured. See on hea küsimus. Ma alustan vastamist kas või sellest, et 2012. aastal me alustasime töövõimereformi, mis jõudis parlamenti 2014. Töövõimetuspensionide süsteemi ümberformeerimiseks töövõimetoetuste süsteemiks läks, ma nüüd peast ütlen, 350 miljoni euro kanti Euroopa maksumaksja ja ka meie enda maksumaksja raha. Selle ümbermängimise või süsteemi ümberkujundamise peamine aspekt oligi selles, et inimesi esiteks kaasata ühiskonda, tootmisse, ja teiseks hakkab see ju tulevikus ennast tasa tootma.

Kui me räägime aga konkreetselt kuulmispuudest ja selle mõjudest, siis neid mõjusid on tõepoolest päris palju või need mõjud on tegelikult päris suured. Neid uuringuid on tehtud. Ma olen viimasel ajal kaevunud sellesse teemasse ja saanud infot erinevatest uuringutest, mis näitavad tõesti erinevaid asju. Summad varieeruvad, aga nad on miljardites, äärmiselt suured. Mõned näited. On selgeks tehtud, et Euroopas iga kuulumistehnoloogiasse investeeritud euro toob täiendavalt tagasi 10 senti. Näiteks on Prantsusmaal tehtud teadusuuring, mis näitab, et kui 50%-l inimestest, kellel ei ole kuuldeaparaate, kelle kuulumist ei ole seni rehabiliteeritud, kuulmine rehabiliteeritaks, siis tervishoiukuludes oleks

Prantsuse riigis võit juba alla 300 miljoni euro. Inglismaal on ülikoolis tehtud uuring kogu Euroopa kohta, mis näitab, et kuulumisprobleemidega tegelemata jätmine maksab kogu Euroopale – mitte ainult Euroopa Liidule, vaid kõigile Euroopa maadele – suurusjärgus alla 200 miljardi euro aastas, umbes 185 miljardit. Mina ei hoiaks nendest arvudest kinni, aga need arvud on kohutavad. Sellesamas uuringus tuuakse välja, et umbes kolmandik sellest summast – seal oli kirjas 55–60 miljardit, suurusjärgus kolmandik – on n-ö otsesed kulud, mis tuleks rehabiliteerimiseks investeerida, ja teised on heaolu või elukvaliteedi kaotusest johtuvad kulud. Aga elukvaliteedist johtuvad kulud tähendavad ju seda, et inimestel puudub ligipääs töökohtadele, ligipääs haridusele. See kõik on ühiskonna suur kahju, mis ongi ümber arvutatud sellisteks suurusteks.

Kui me räägime ühiskondlikest kuludest, siis on toodud välja huvitavaid paralleele, et kuulumispuue keskeas on üks olulisi dementsuse muudetavaid algpõhjuseid. Miks? Tegelikult hästi lihtne: inimese aju vajab infot selleks, et ta toimiks, kui aju infot ei saa, siis ta ei tööta. Kui inimene on veel liitpuudega ja vanem inimene, kui ta on keskeas ja kuulumise kaotab, ta väga liikuv ei ole, ta infot kuskilt ei saa, telekat vaadata ei saa, siis võib kujundlikult öelda, et see on nagu seisev ja voolav vesi. Info ei liigu, aju areng seiskub, dementsus areneb. Seda on nimetatud oluliseks muudetavaks põhjuseks, sest seda annab muuta just investeeringutega. Need ongi need põhjused.

Kui me nüüd räägime üldistest arvudest, näiteks kui palju inimesi on kuulumispuudega, siis ennustus on, et lähema 20 aasta jooksul või 15–20 aasta pärast on kogu Euroopa Liidus või Euroopas ligi 100 miljonit kuulumispuudega inimest. Miks see nii on? Aga sellepärast, et ühiskond on ju nii kära- ja müra-rikas. Kui sellega mitte tegelda, siis see on väga suur ühiskondlik probleem, mida annab majanduslikult välja arvutada küll. Mõjud on suured. Ma ütlen, et algpõhjustega tuleb tegeleda. Ütleme näiteks selles võtmes, et me räägime praegu väga palju hooldekodukohtadest, kuhu on vaja dementsuid paigutada, kui nad ei saa kodustes tingimustes hakkama. Aga kas me räägime ka algpõhjustega tegelemisest, miks inimesed jäävad dementseks? Kuulumislangus võib olla üks olulisi põhjusi.

10:54 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Liina Kersna, palun!

10:54 Liina Kersna

Suur tänu, hea juhataja! Ja suur tänu, sulle, hea kolleeg Jüri, et sa teed täna siin Riigikogu saalis ajalugu! Minu küsimus puudutab raha. Väga paljud otsused, mis me siin saalis teeme, puudutavad raha. Sa ütlesid oma ettekandes, et rahvusringhääling vajab investeeringuks iga aasta 300 000 eurot, selleks et kurdid saaksid minimaalse informatsiooni ERR-i ekraanidelt. Kas sinu kui selle eelnõu eestvedaja teada on see ainuke summa või kui suur see üldine kulu kokku võib rahvusringhäälingule olla?

10:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Valime adaadžo tempo!

10:55 Jüri Jaanson

Jah, tõepoolest, kogukulu ma ei oska küll praegu öelda, aga ainuke kulu see kindlasti ei ole. Siin on välja toodud, et 300 000 on need kulud (ma võin tsiteerida ERR-i arvamust) selle eraldiseisva ühenduse jaoks, mida on vaja rahvusringhäälingu ja teleteenuse pakkuja vahel. Ühesõnaga, eraldi kaabel, mis seal on. Aga selge, et on täiendavalt vaja näiteks viipekeeletõlke, neid tõlke on ju vaja koolitada ja tõlketund ka maksab midagi. Loomulikult on ilmselt vaja ka eraldi stuudioid. Aga ma rõhutan veel kord, me räägime otsesaadete võimalikkusest ja tehnoloogilisest võimalusest, millega me saaksime hästi hakkama, kuid me saame ka lihtsamalt, nii nagu praegu siin, kus toimub otseülekanne.

10:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Signe Kivi, palun!

10:56 Signe Kivi

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mina olen kindel, et Riigikogu toetab seda eelnõu. Ja kaasneb vähemalt üks hea aspekt: tekib suurem vajadus viipekeeletõlkide järele. Puudutasite oma ettekandes tõlkide koolituse küsimust. Kui palju ja millistes õppeasutustes täna õpetatakse ja koolitatakse viipekeeletõlke ja kas selles vallas on vaja teha olulisi muudatusi?

10:57 Jüri Jaanson

Kindlasti tekib, aga mis see konkreetne arv on, seda ma ei tea. Ma tooks praegu välja hetke reaolukorra, milline situatsioon on. Praegu on ju kutsetunnistusega tõlke 24, kellele lisanduvad noored tõlgid, kes on ka võrdsustatud tunnistusega tõlkidega. Nad ei ole saanud selles valdkonnas kõrgharidust, nad on saanud, ma ei tea, kutsekoolis või ametikoolis õpetust selles suhtes. Aga tõlkide erialaorganisatsiooni arvates oleks tegelik vajadus Eestis praegu, kui ei ole veel neid teleprogramme, 70–80 tõlki. See kataks ära kõik lapsepuhkusele minekud ja muu elus toimuva. See kataks ära kurtide praegu eksisteeriva vajaduse. Siin tulebki arvestada sellega, et kui me kurte tõmbame ühiskonda rohkem kaasa, siis nad ise muutuvad aktiivsemaks, julgemaks ja loomulikult nad tahavad rohkem teada, tahavad rohkem õppida, tahavad rohkem osaleda näiteks valimistel või õpingutes, ja siis see vajadus suureneb. Kui see küsimus oli tõlkide vajaduse kohta, siis nii on.

Loomulikult on sellega seoses üks suur probleem see, et Tartu Ülikool 2016. aastast alates ei koolita enam kõrgharidusega tõlke. See on omakorda probleem, millele me ootame lahendust. Ühele arupärimisele vastamisel eelmisel aastal haridusminister Mailis Reps juhtis tähelepanu, et aprillis peaks Sotsiaalministeeriumil valmima uuring vajaduste kohta. Me pingsalt ootame seda. Me teame, et mingid lahendused siin peab leidma. Lihtne küsimus: kuidas on võimalik kurdil saada kõrgharidust, kui tõlk ei ole kõrgharidusega, ei valda terminoloogiat, ei tea süsteemi, mille alusel kõrghariduses koolitatakse? Teine oluline probleem ongi siin see, et tõlgid peavad ka järjest rohkem, üha enam ja enam hakkama spetsialiseeruma. Näiteks kohtutõlgid. Kohtuasjad on teinekord keerulised, õiguste kaitsmine on meil hästi oluline. Nii et tõlkide teema on üks oluline teema, mis tuleb mingil moel lahendada.

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kaja Kallas, palun!

11:01 Kaja Kallas

Aitäh! Hea ettekandja, minu küsimus puudutab subtiitreid. Paljudes maailma riikides on võimalik panna saadetele subtiitrid alla samal ajal, kui seda saadet näidatakse. Olen isegi kasutanud seda riikides, mille keelt ma veel õpin, et kuulata ja samal ajal lugeda sealt alt sõnu. Kuidas sa hindad, kas subtiitrite lisandumine meie saadetele võiks parandada ka muukeelsete elanike eesti keele oskust, kuivõrd nemad saaksid samamoodi neid subtiitreid kasutada keele õppimiseks?

11:02 Jüri Jaanson

Kindlasti parandab. See on tegelikult hästi oluline ja see on ka uuringutest välja tulnud fakt, et subtiitreid kasutavad muukeelsed väga palju just keeleõpingutel, sest lihtsam on lugeda kui kuulata. Aga teisest küljest võib öelda ka seda, et kui me räägime praegusest teemast, siis subtiitrid viipekeelseid kurte ei aita. See on ka probleem, sest viipekeel on täiesti omaette lähenemise või ülesehitusega. Ma toon sellise näite, et kui lugeda näiteks tüüpilise viipekeelse kurdi eesti keeles kirjutatud teksti, ei suuda mina vähemalt küll ega tõenäoliselt keegi teist sellest eriti midagi aru saada. Aga samas on tõlgid mulle rääkinud, et kui nemad tavalise pilguga loevad, siis nad ka midagi aru ei saa, aga kui nad hakkavad viipekeelse loogikaga vaatama, siis nad taipavad, mis seal kirjas on. See on huvitav. Aga jah, kindlasti on subtiitrite lisamine abiks ka muukeelsetele õppimisel. See on selles mõttes hea teema, et ka meie liigume siin Eestis selle poole, et subtiitrid tulevad n-ö masintekstina. Aga see võtab veel aega, sest eesti keel on esiteks keeruline ja teiseks peab masin suutma erinevate inimeste eri diktsiooniga eri moel väljendatud teksti edasi anda. Inglise keeles, hispaania keeles või muudes keeltes on sellise asjaga palju kauem tegeldud ja keel iseenesest on nagu ka selles mõttes lihtsam. Ma loodan küll, et mingil hetkel tulevikus me jõuame sinnamaani.

11:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urve Tiidus, palun!

11:04 Urve Tiidus

Aitäh! Eesti Rahvusringhääling ju näitab viipekeelseid uudiseid, need on ETV2 varasemad õhtused uudised. Kas selle kogemuse põhjal on võimalik siiski saavutada see tulemus, mida te praegu seadusega püüate reguleerida, ja neid viipekeelseid uudiseid oleks võimalik korraldada tehniliselt, investeeringute poolest ja ka tõlkide poolest? Kas selle põhjal on tehtud mingeid arvutusi või järeldusi?

11:05 Jüri Jaanson

Aitäh! Kindlasti on. See, et ETV2 edastab viipekeelseid uudiseid, on väga kõva sõna. Aga siit tuleb järjest samme edasi astuda, et ka ühiskondlik-poliitilised saated ja arvamussaated jõuaksid viipekeeles kas või järelvaadatavatena inimesteni. See on hästi oluline.

Aga teine teema, mis on hästi oluline, on ka see, et kui kõrgemad riigijuhid pöörduvad kogu rahva poole kas või oma kõnedega, siis need peaksid jõudma viipekeelsete inimesteni ja ka vaegkuuljateni. Toon näite, et me sel aastavahetusel võitlesime väga tugevalt selle eest, et presidendi kõne saaks ka otse viibeldud ja aastavahetuse hetkel jõuaks viipekeelsete kurtideni. Kahjuks sel aastavahetusel me ei suutnud seda. Presidendi kõnele tehti viipekeelne tõlge küll, see oli järelvaadatav järgmisel õhtul, 1. jaanuari õhtul. Ma arvan, et emotsioon ei olnud siis enam see. Loomulikult, kurdid olid väga pettunud. Siin tuleb leida lahendusi, et näiteks riigijuhtide kõned saaksid viipekeelse tõlke. Veel üks oluline teema, näiteks valimisdebatid valimiste ajal. Mille põhjal läheb kurt valimiskasti juurde ja valib? Ta ei saa teledebattidest aru, ta ei tea, kes mis juttu räägib. Seetõttu on kurtide seas valimisaktiivsus – ma ei ole küll kontrollinud – ilmselt madal või valitakse mõni inimene, keda usaldatakse. Nende lähenemine on mitte argumendipõhine, vaid usalduspõhine, sest sisulist valimisinfot nendeni ei jõua. Jah, need teemad oleksid küll lahendatavad, kui rahvusringhäälingus kas või järelvaadatavatena oleksid need saated viibeldud.

11:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Heidy Purga, palun!

11:08 Heidy Purga

Suur tänu, lugupeetud spiiker! Hea eeskõneleja! Me teame, et hetkel on Eesti Rahvusringhäälingu iganädalastest saadetest subtiitritega varustatud (nii otse kui ka järelsaadetena) vist viis saadet, nendest, mida näidatakse iga nädal: "Õnne 13", "Pealtnägija", "Prillitoos", "Hommik Anuga" ja "Plekktrumm". Kas te olete Eesti Rahvusringhäälinguga ka sisuliselt arutanud võimalike alternatiivide üle, millised võiksid olla esimese etapi sammud, et suurendada nende saadete mahtu ja hulka, et tuleks ka rohkem uusi nimetusi juurde?

11:09 Jüri Jaanson

Aitäh küsimuse eest! Saadete mahtu ma küll hinnata ei oska, pigem tuleks siin võtta reegliks ja aluseks, et mida rohkem, seda parem. Aga mina arvan küll, et eelkõige aktuaalsed ühiskondlik-poliitilised saated, mis meie igapäevast eluolu, igapäevast poliitilist hetkeseisu kajastavad, räägivad jooksvalt inimeste vajadustest, näiteks ka hädaolukorra juhtumite korral kõiksugu kriisiolukordade infoteated, peaksid jõudma otse ja võimalikult kiiresti kogu ühiskonnani. See on küll see lähtepunkt. Teisest küljest, näiteks Eesti Puuetega Inimeste Koda on oma aramusavalduses öelnud, et nende arvates – ma vaatan täpselt üle – võiks subtiitrite maht iga aasta suureneda 5% ja viipekeeletõlge 1%. Mina ei tea, kas peaks neist protsentidest kinni hoidma, aga kindlasti, mida rohkem, seda parem. Kindlasti olulised saated, ka Riigikogu juhtide esinemised on hästi olulised, peaksid jõudma kõigini.

11:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kert Kingo, palun!

11:11 Kert Kingo

Täna, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Olete seletuskirjas välja toonud, et seaduse vastuvõtmise järel peab eeldatavalt suurenema viipekeelele varustatud saadete hulk ERR-i programmis. Samuti olete siin välja toonud, et viipekeelset tõlget ...

11:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palume aeglasemalt!

11:11 Kert Kingo

... finantseeritakse ERR-i olemasolevast eelarvest. Minu küsimus on: milliste saadete eelarvest peaks see raha tulema, kas lastesaadete, spordisaadete või mõne teise valdkonna saadete eelarvest?

11:12 Jüri Jaanson

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et mina ei ole päris õige vastaja, see küsimus peaks olema mõeldud ikkagi eelkõige eelarve koostajatele. Küsimus on rohkem põhimõttes. Iga saate juurde, mis planeeritakse ja mis peaks jõudma kogu ühiskonnani, peaks ju tegelikult olema arvestatud juurde see viipekeeletõlke või ka subtitreerimise rida. See peaks saatele olema juurde arvestatud ja sellisena peaks see jõudma ka Rahandusministeeriumi. Põhimõtteliselt me ju Eesti Rahvusringhäälingut finantseerime avalikust eelarvest, kõigi maksumaksjate eelarvest. Küsimus ongi selles, kuidas seda eelarvet kirjutatakse. Mina ei arva, et seda raha peaks võtma lastesaadete, spordisaadete või muude saadete arvelt, mina arvan, et see raha tuleb leida kas üldkulude kokkuhoiu abil või siis tuleks riigilt raha juurde saada.

11:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Valdo Randpere, palun!

11:13 Valdo Randpere

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea Jüri! Mul on kaks küsimust ja üks neist võib olla päris rumal, aga mis teha, saan targemaks. Esimene küsimus ei ole rumal. Esimene küsimus puudutab seda, et sa ütlesid, et valitsus andis sellele eelnõule negatiivse hinnangu. Samas tean ma ka, et selle intsidendi puhul, mida sa kirjeldasid, presidendi vana-aasta kõne, jäi presidendi kõne viipekeelde tõlkimata presidendi kantselei vastuseisu tõttu, kes ei suutnud või ei suvatsenud kõnet kirjalikult õigel ajal ERR-ile saata. See ongi mu esimene küsimus: kas sa tunned, et valitsus ja inimesed, kes peaksid ühiskonnale eeskuju näitama, on kuidagi täitsa asjatult negatiivsed praegu nii selle eelnõu kui ka probleemi suhtes? Aga teine küsimus, see, mis võib rumal olla ...

11:14 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Rahu nüüd! Esimene küsimus, palun veel korrata!

11:15 Valdo Randpere

Aa! Kas sina tunnetad ka, et Eesti Vabariigi valitsus ja presidendi kantselei on asjatult negatiivsed nii selle eelnõu kui ka selle probleemi suhtes, mis iseenesest on üllatav? Ja teine pool küsimusest ...

11:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Rahu!

11:15 Valdo Randpere

... mis võib olla rumal, on see, kas viipekeel on universaalne keel või on nii, et eestikeelne viipekeel ja venekeelne viipekeel on näiteks kaks täiesti eri asja.

11:15 Jüri Jaanson

Aitäh, Valdo! Alustan sellest, et rumalaid küsimusi siin kindlasti ei ole. Mida rohkem me ju kuulmisest ja tõlkimisest räägime, tavaühiskonnale seda selgitame, seda parem on.

Kui me räägime sellest intsidendist, siis ei, presidendi uusaastakõne ei jäänud presidendi kantselei süül tõlkimata, seal olid teised põhjused, põhjused olid rahvusringhäälingus. Need hetkel ei ole nii olulised, neid ma ei hakka välja tooma, aga ma arvan küll, et siin oleks saanud alternatiivseid lahendusi kasutada. Seal tehti teatud otsused töötajate säästmiseks, aga ma arvan, et siin oleks ka presidendi kantselei või presidendi enda poolt võinud läheneda natuke teisiti. Näiteks oleks president võinud viipekeeletõlgi enda kõrvale kutsuda, kõige lihtsam, ja see oleks otse tõlkinud. On lahendusi, me saame asju lahendada.

Ma ei tunneta, et presidendi kantselei oleks selle seaduseelnõu suhtes negatiivse seisukohta võtnud, nad ei ole üldse midagi selle kohta öelnud. Aga valitsuse eitav seisukoht on mulle ausalt öeldes küll arusaamatu, sest see on sisuliselt argumenteerimata. Mulle on jäänud mulje, et nad ei ole üldse asja sisusse süüvinud, lihtsalt valitsuse istungil sai see kiiresti laualt ära lükatud, võib-olla mingitel, ma ei tea, poliitilistel põhjustel. Mul on sellest muidugi väga kahju.

Teine küsimus, kas viipekeel on universaalne keel. Ei ole. On olemas eesti viipekeel, on olemas vene viipekeel, on olemas inglise viipekeel, kõik nad on erinevad, ja on olemas ka rahvusvaheline viipekeel. See on päris huvitav. Ma ise olen näiteks olnud situatsioonis, kus minu ja ühe israelist pärit kurdi ajakirjaniku juttu tõlgiti kahe tõlgi kaudu. Istusime vastakuti ja kõrval oli kaks tõlki. Miks kaks? Sest meil siin Eestis on üks täiesti kurt viipeleja, kes valdab nii eesti kui ka rahvusvahelist viipekeelt. Tõlkimine käis niiviisi, et minu jutu tõlkis kõigepealt tavaline viipekeeletoolk eesti viipekeelde ja siis kurt tõlk tõlkis selle rahvusvahelisse viipekeelde. Täpselt sellist liini pidi jõudis see tekst ka minule tagasi. Nii et vastus on, et ei ole. Sellepärast on ka keeleseaduses ja muudes seadustes selgelt välja toodud, et tegemist on eesti viipekeelega. Eesti viipekeel on eesti keele osa, iseseisev osa.

11:19 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

11:19 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Minu meelest on eelnõu väga hea. Aga küsimus on järgmine. Tänane umbes tunnipikkune esimene lugemine läheb maksumaksjale maksma umbes 100 eurot. Kui viipekeele – ilmselt eesti viipekeele või peaks siin olema ka vene viipekeel? – kasutamine võiks tulla rahvusringhäälingu eelarvest, siis mida kuulmispuudega inimeste seltskond eelistaks, kas kulutada seda "Aktuaalsele kaamerale" või "Õnne 13-le"?

11:21 Jüri Jaanson

Aitäh! See teine küsimus on päris hea. Aga esimese küsimuse või repliigi, et esimene lugemine läheb maksumaksjale maksma umbes 100 eurot, kommentaariks ütlen, et ei, see läheb kaugelt rohkem maksma, sest Riigikogu töötund maksab ikka palju rohkem, juba silmaga vaadates. Mina ei tea, kui palju ta täpselt maksab, küllap kantselei suudab selle välja arvutada, aga 100 eurot see päris kindlasti ei ole. Vaatame kas või meie palkasid, vaatame meie kulusid, ametnike palku ja kõike muud. Aga kui me nüüd räägime viipekeele eelarvest, nende kahe saate vahel valimisest, siis ma ütleksin, et see on tõesti hea küsimus, sest need kaks saadet on oma formaadilt täielikult erinevad. "Aktuaalne kaamera" on otsesaade. Sisu poolest ta valmistatakse ette ja seal kantakse ette just hetkeseisus olulised uudised. Need uudised on vaja kohe ja kiirelt kätte saada. Selle subtitreerimise kulu oleks oluliselt suurem kui näiteks "Õnne 13-l", mida võib näidata täna, homme või ka kuu ja aasta pärast, juba saate valmistamise ajal saab rahulikus tempos valmistada igale saatele subtiitrid, nii nagu seda tehaksegi. Need on põhimõtteliselt erinevad näited. Kuidas kuulmispuudega inimeste suhtumine jaotuks, kes mida sooviks? Ma ise julgen arvata, et pigem võib-olla "Aktuaalne kaamera", sest igapäevaste uudistega tahaksid vist kõik kursis olla, aga "Õnne 13" on ikkagi rohkem keskealiste ja eakamate vaatajate pärusmaa. Ma kasutaksin sellist väga-väga lihtsustatud lähenemist. Aga selleks, et kuulmispuudega inimeste eelistust teada saada, peaks võib-olla väikese küsitluse korraldama. Ma ise arvan küll, et see on "Aktuaalse kaamera" otse subtiitritega varustamine, arvestades kuulmispuudega inimeste hulka, arvestades seda, et nende hulk, kes ei saa osa igapäevastest uudistest, on päris suur.

11:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Riina Sikkut, palun!

11:24 Riina Sikkut

Aitäh, hea juhataja! Hea Jüri, tänan sind selle väikese, aga väga olulise muudatuse eest seismast! Demokraatia ei ole odav, inimõiguste eest seismine ei ole tingimata kulutõhus. Näiteks, maksumaksjale oleks oluliselt odavam, kui sada meist läheksid tootvale tööle ja Helir-Valdor Seeder saaks üksi otsustada. Aga mõned asjad tuleb teha ära sellepärast, et need on õiged, ja minu meelest see on üks selliseid seadusemuudatusi. Kas sulle ei tundu, et me takerdume tehnilistesse küsimustesse ja

kuludesse ning tegelikult ei näe võimalusi? Näiteks, eesti keeletehnoloogia arendamist, mis on meil olnud prioriteetne, saaks rakendada näiteks "Aktuaalsele kaamerale" subtiitrite panemiseks. Me näeme, et me ühtlasi suurendame siis ühiskonna sidusust, ning näeme selles ka võimalust tehnoloogia arendamiseks ja majanduskasvuks.

11:26 Jüri Jaanson

Jah, ma olen kõige sellega täiesti nõus. Jah, me takerdume tõesti väga palju mõttetult pisikestesse asjadesse, näiteks sellesama ühe sõna muutmise pärast on nii palju vaevanägemist või nii palju selgitamist ja kahjuks on sellesse ka eitavat suhtumist. Meil toimub tõepoolest eesti keeletehnoloogia arendamine. Teiseks, ka meediateenuste seadus ootab selles mõttes täiendamist, et peale rahvusringhäälingu on ka erakanalid, ka nendeni peab see tehnoloogia jõudma ja enne seda peab nendeni jõudma arusaam, et ka need inimesed on olemas ja nad võiksid kõigest osa saada. Erakanalid on kasumipõhiselt opereerivad, nii et see on nagu turutõrge. Siin tuleb meediateenuste seadusega võimalda seda arusaama natukene sunniviisil takka lükata. Aga ma olen selles suhtes küll veendunud optimist, et palju saab teha ka selgitustega. Selle seaduseelnõu üks olulisi rolle ongi teha selgitustööd, kaasata inimesi ja näidata ära valukohad.

11:27 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

11:27 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te ütlesite, et viipekeel on eesti keele osa ja eesti keel ...

11:27 Jüri Jaanson

Iseseisev osa.

11:27 Urmas Kruuse

Iseseisev osa, jah, aga eesti keel on arengus. Millisel kombel haridus- ja teadusminister ja ülikool on põhjendanud siin kõrghariduse mitteandmist ülikoolis?

11:28 Jüri Jaanson

See on hea küsimus. Põhjus on väga lihtne: lihtsalt sisseastujaid, neid üliõpilasi, kes tahaksid täielikult pühenduda viipekeele õppimisele, kellest tuleksid tulevikus viipekeele arendajad, viipekeele tegelejad ja omakorda viipekeele eriala õpilaste õpetajad ja kes samuti teaduslikult arendaksid seda keelt, on tõesti vähe. Me jõuame kohe algpõhjusteni, miks neid on vähe. Üks on see, et meie ühiskond on väike. Teine on see, et viipekeeletoolkide rahastamine on väga puudulik. Viipekeeletoolkijad vähemalt siamaani pidid väga palju liikuma ühest kohast teise: ühe kurdiga arsti juurde, teise kurdiga kooli, kolmanda kurdiga kolmandasse kohta. Nad pidid liikuma ka linnade vahel. Praegune rahastamispõhimõte ei kata neid sõite või tühja liikumist. See on nagu üks küsimus, rahastamispõhimõtted. Teine on see, et praegu põhiliselt rahastatakse ikkagi seda kohaliku omavalitsuse eelarvest. Näiteks, Tallinnas on viipekeele eelarves, mida kurdid saavad kasutada, arvestatud mahuks kaks tundi kuus. See on see maht, mida nad arvestavad, see kaks tundi kuus on sinna nagu sisse istunud. Ma ikka kuulen, et mul on see ja see, ma pean arvestama selle, selle ja sellega. Kujutame ette – see on üks faktor veel –, et kus ma nüüd saan seda kasutada, arsti juures nii palju, mingi teenuse jaoks nii palju. See ongi üks pidureid, mis ühiskonnas on.

Aga põhiline ikkagi, miks nad lõpetasid õpetamise, oli see, et neid inimesi ei tule juurde. Viipekeeletoolgi eriala või elukutset on vaja inimeste või üliõpilaste jaoks väärtustada. Praegu on pakutud lahendus, et viipekeeletoolgiks või viipekeele eriala saab õppida kõrvalainena, aga see ei ole see. Kui inimene õpib kõrvalainena, siis ta läheb tulevikus tööle ju põhiõppe järgi ja selle kõrvalt töötab viipekeeletoolgina. Ei kõla nagu loogiliselt. Viipekeeletoolk peaks olema toolkide päralt ikkagi täisaja. Siin on ilmselt väga palju mõtlemist. Ma ootan tõesti aprillikuise Sotsiaalministeeriumi uuringu tulemusi, et mis sealt sellel teemal välja tuleb.

11:31 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Andres Sutt, palun!

11:31 Andres Sutt

Aitäh, hea juhataja! Aitäh, Jüri! Ma olen hoolega kuulanud ja see on ainult kinnitanud minu veendumust, et sa seisad väga õige asja eest. Nagu siin sinu ettekande ja vastuste käigus välja tuli, ei ole takistuseks mitte tehnoloogia, vaid tahe. Mina isiklikult olen küll veendunud, et takistus selles küsimuses ei ole ka raha, et see on tahteküsimus. Ole hea, ütle, mida sinu arvates võiks veel teha, et avada nende inimeste silmi, kes on otsustajad ja kellel täna veel piisavat tahet ei ole.

11:32 Jüri Jaanson

Aitäh, hea küsija! Tõepoolest, hea kuulda. Jah, selles suhtes olen küll samal meelel, et tahe ja motivatsioon asjaga tegeleda on siin hästi olulised. Aga ma arvan, et ega silmade avamiseks muud lahendust pole kui see, et asjad tuleb kogu aeg hoida silmapiiril, teema tuleb hoida üleval. Peaminister tuleb homme siia infotundi ja ma esitan talle sellel teemal küsimused. Küsin, miks valitsusel seda head tahet ei jätku. Aga jah, see teema on see, millega me peame pidevalt tegelema, sest kurdid on meie ühiskonnast ära lõigatud, nemad ise ei saa sellega tegeleda, järelkult keegi peab nende eest seisma.

11:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kristina Šmigun-Vähi, palun!

11:34 Kristina Šmigun-Vähi

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud Jüri! Mul on kuidagi hästi hea tunne, see oleks natuke nagu isegi äratuskell. Mul ei ole sulle küsimust, vaid ma tahaks pigem veel sind tänada, et sa oled avanud selle teema ja seisad selle eest. Tegelikult ma hoopiski sooviksin kutsuda üles Eesti inimesi, et me võiksime olla palju solidaarsemad.

11:34 Jüri Jaanson

Aitäh, Kristina!

11:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

11:35 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Jah, see on väga hea eelnõu, kordan taas. Aga kuulumispuudega inimesed raadiosaateid loomulikult ei kuule ja kui nad teleuudistest ka osa ei saa, ajalehed on kallid, paljude lugude lugemine maksab, kuidas siis kuulumispuudega inimesed üldse saavad aru, mis Eesti Vabariigis täna toimub? Loevad nad siis raamatuid või kuidas?

11:35 Jüri Jaanson

Suur tänu! Kõigepealt, seda olukorda, et kuulumispuudega inimesed raadiot ei kuula ja telekat ei vaata, ma natukene seletan lahti. Siin on niiviisi, et see, kas saavad aru või ei saa, sõltub ka kuulumistasemest ja see sõltub väga palju sellest, kuidas räägitakse, kas näiteks teles on diktorit võimalik suu pealt lugeda, kas ta on otsevaates jne. Ühesõnaga, teatud tingimustel on võimalik aru saada, aga see on väga pingutav. Kui me nüüd tehniliselt räägime sellest, kas ei kuule, siis tegelikult häält ju kuuldakse. Aga küsimus on võimes häälikuid eristada, võimes sõnu eristada, võimes teksti eristada. See ei ole kuuldeaparaati kandvatel inimestel üldse kuidagi võimalik, heli tuleb teistmoodi ja häälikuid ei ole võimalik eristada. Tõepoolest, see ei ole kahjuks võimalik. Seda on meditsiinis proovitud nii ja naa, aga midagi ei ole teha, siin lahendust ei ole.

Aga loomulikult, selle küsimuse kohta, kuidas kuulumispuudega inimesed saavad üldse aru, mis Eestis või ühiskonnas toimub: jah, meil on õnneks ka alternatiivid olemas, olid ja on ajalehed, ka raamatud, nüüd on ka sotsiaalmeedias digiplatvormidel tekstilised info edastajad. Kui on hädasti vaja, siis praegu juba needsamad masintõlkeprogrammid ju suudavad raadios kõnet tekstiks ümber panna, isegi seal saab räägitavat takkajärele lugeda. Nii et alternatiivseid võimalusi on, aga see tähendab jälle täiendavat

pingutust info kättesaamiseks. Sellist võimalust, et näiteks kuulmispuudega inimene sõidab autoga töölt koju ja selle aja jooksul on tal voh! päevasündmused kõik n-ö boonusena ära kuulnud ja ta saab selle põhjal otsustada, kas Eesti elu läheb tema arust õiges suunas või ei lähe õiges suunas, ja ta saab oma isiklikud otsused teha, ei ole. Tema läheb koju ja peab siis täiendavalt hakkama seda vaatama, ta võtab mobiili või arvuti ette ja loeb sealt, mis uudist ja mis päeva jooksul juhtunud on ühiskonnas või temale olulises valdkonnas, näiteks spordis.

11:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tarmo Tamm, palun!

11:39 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja Jüri! Olid spordimaailmas kõva tegija, aga ka poliitikuna suudad sa oma seisukohti väga hästi kaitsta. Ma küsin selliselt. Kõikidel kodanikel peaks olema võrdsed võimalused ja võrdsed õigused. Kas sa selle küsimusega oled pöördunud ka õiguskantsleri poole? Kui paljusid inimesi reaalselt see teema puudutab?

11:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tempo on väga kiire.

11:39 Tarmo Tamm

Kui paljusid reaalselt see teema puudutab?

11:40 Jüri Jaanson

Aitäh! Ma alustan sellest teisest, arvulisest poolest. Kui paljusid ta väga täpselt puudutab, seda on võimatu öelda. Seda saab öelda erinevate uuringute põhjal, aga üldiselt suurte rahvusvaheliste organisatsioonide, Maailma Terviseorganisatsiooni ja teiste uuringute põhjal loetakse, et viipekeelseid kurte on ühiskonnas 0,1%. Nii et Eesti ühiskonnas on suurusjärg 1300 inimest. Aga kui me räägime vaegkuuljatest, siis tuleb eristada, kas me räägime lihtsalt kuulmislangusega inimesest, kelle kuulmine on normaalnivoost kehvemaks jäänud, või kuulmispuudega inimesest, kellel on 30 detsibelli langust kõnesagedustel tavanivoos, kui ilma kuuldeaparaadita või rehabilitatsioonita hakkama ei saa. Siin on ka andmed suhteliselt hinnangulised, 10–20% ühiskonnast eri uuringute järgi, sõltuvalt tasemest. See arv on suur. Kui me vaatame, kui palju on kuulmist kahjustavat müra ja seda, et noorte kuulmisalane tervisekäitumine ei ole alati kõige parem, pidev tundidepikkune viibimine mürakeskkonnas, siis teame, et tulevikus see ainult suureneb. See on muidugi muret tekitav. Teisest küljest, kuulmisrehabilitatsioon, kuuldeaparaatidega varustamine. Ma julgen väita, et tunduvalt vähem on neid inimesi, kes on abi saanud, kui neid, kes tegelikult seda vajaksid. See on nüüd teema teine pool.

Mis puutub õiguskantslerisse, siis jah, ma olen õiguskantsleriga ise seda arutanud, nii tema kui ka institutsiooni inimestega. Alates eelmise aasta algusest, kui ma ei eksi, on õiguskantsler meil puuetega inimeste õiguste eest seisja ja vastutab, tema ametkonnal on see vastutus. Vabariigi Valitsus eelmisel aastal kutsus kokku lõpuks ligipääsetavuse rakkerühma, kus ka õiguskantsleri institutsioon on aktiivselt tegev. Selle rakkerühmaga on esiteks see probleem, et selle tulemusi oodatakse alles aastaks 2023 ehk praegune valitsus enam sellega ei tegele. Aga ma tahtsin õiguskantsleri koha pealt veel selgitada, et minu ootus on see ja ma olen seda ise öelnud kuulmispuudega inimeste liitudele, et nemad võiksid küll erinevaid pretsedente luua, pöördudes õiguskantsleri poole. Vaat, see on jälle psühholoogilise takistuse taga. Seni ei ole nad minu teada pöördunud. Aga see on üks koht küll, kus keegi julge peaks ennast kokku võtma ja ka organisatsioonide toel tegema sellise pöördumise või avalduse õiguskantslerile.

11:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Nüüd ma palun ettekandjaks kultuurikomisjoni liikme Marko Šorini.

11:44 Marko Šorin

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Käsitletava eelnõu kohta küsis kultuurikomisjon arvamusi neljalt institutsioonilt: Eesti Rahvusringhäälingult, Vabariigi Valitsuselt, sotsiaalkomisjonilt ja Eesti Puuetega

Inimeste Kojalt. Vabariigi Valitsuse arvamus tugines suuresti ERR-i arvamusele, ilmselt saate põhjusest ka ise aru, miks see nii oli. Ja kui siin küsimustega tekitati foon, nagu oleks Vabariigi Valitsuse seisukoht negatiivne, siis kirjalikult esitatud arvamuste kohaselt otseselt päris nii ei tohiks öelda. ERR tõi välja, et nad on põhimõtteliselt lähenemise poolt ja nad edastavad maksimaalselt võimaluste piires – seda väljendit on ka siin korduvalt kasutatud – oma saateid viipekeeles või subtiitritega, olenemata sellest, millist terminit seaduses kasutatakse. Pigem tõid nad just välja selle, et viipekeelele üleminekul saaks uus arenguhüpe toimuda vaid uute tehnoloogiate kasutuselevõtuga, kuid neid tehnoloogiaid ERR-i käsutuses tänasel päeval ei ole. Nad peavad oluliseks, et viipekeelse tõlkega varustatud saadete arvu oluline suurendamine, riivamata muid õigusi ja huve, on võimalik ainult uute tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtu korral.

Sellele tugines ka Vabariigi Valitsus kultuuriministri saadetud kirjas. Vabariigi Valitsus otsustas 16. jaanuaril, et nad toetavad eelnõu eesmärki suurendada audiovisuaalse meedia teenustele ligipääsemist, kuid otsustas mitte toetada konkreetset eelnõu. Sellest võis tekkida see foon, mida siin küsimuste ajal kasutati. Vabariigi Valitsus tõi oma kirjas välja ka seda, et ligipääsemine audiovisuaalmeediale on olnud arutelude all Euroopas laiemalt. 2018. aastal võeti vastu direktiiv, mille järgi muudetakse proportsionaalsete meetmete abil puudega inimeste ligipääsemist pidevalt ja järkjärgult üha paremaks. Direktiivi kohustused plaanitakse üle võtta meediateenuste seadusesse 2020. aasta septembriks. Riigikantselei juurde on loodud rakkerühm, millest rääkis ka eelkõneleja, kuid nende töö ei ole veel alanud. Arvamus esitatakse välja, et teadaolevalt puuduvad automatiseeritud lahendused, mille tõttu kaasnevad igal juhul kulud, millega ei ole ERR-i eelarves tänasel päeval arvestatud. ERR on teatanud, et nad ei ole muutuste vastu ning nad jätkavad võimaluse piires programmide kättesaadavaks tegemist, sõltumata sellest, millist terminit seaduses kasutatakse. Viipekeelse tõlkega varustamine nõuab uute tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõttu. See tehnoloogia eeldab ka operaatoritelt suuremate andmesidemahdade edastamist. Siin tuleb välja see, et selleks, et eesti viipekeelset tõlget edastada, on küsimus ka andmesidemahdades, sest ERR toodab sisuliselt uue audiovisuaalse saate, seda kordusena. See lahendus võiks olla tehnoloogiliselt uus samm, kui kodudes oleks mingisugused seadmed, mis, kasutades väiksemat andmemahdu, tõlgiks. Seda ei olnud siin küll kirjas, see oli lihtsalt täienduseks. Täna toodab ERR sisuliselt uue audiovisuaalse teose, seega ei piirdu saadetele viipekeelse tõlke lisamine praegu üksnes, nagu eelnõus on kirjutatud, mõningase täiendava kuluga viipekeele tõlkide tasustamiseks.

Sotsiaalkomisjon arutas eelnõu oma istungil 21. jaanuaril. Istungil toodi välja, et ERR-i tehnika arendamiseks on vaja vahendeid, mis kataksid piisava andmesidemahuga kanali ülalpidamise. Ülalpidamiskulu aastas on siin juba mainitud 300 000 eurot aastas. Kuid see ei ole ainuke kulu, lisaks on vaja tõlke ja toimetamist, on muud kaasnevad kulud, kuid sellele eelneb kindlasti investering tehnoloogiasse, kui see maailmas olemas on. Samuti toodi välja, et see, milline on operaatorite tehnoloogiline valmisolek, on tänasel päeval teadmata. Komisjon toetas ligipääsu võimaldamist ning rahaliste vahendite eraldamist riigieelarve läbirääkimistel.

Eesti Puuetega Inimeste Koda esitas oma arvamuse 12. veebruaril. Nemad on oma arvamuse kooskõlastanud Eesti Vaegkuuljate Liidu ja Eesti Kurtide Liiduga. Välja esitatakse kirjas ka seda, et Eestis on hinnanguliselt 1300 viipekeelset kurti. See tugineb rahvusvahelisele hinnangule, et 0,1% rahvastikust on viipekeelsed kurdid. Samuti tõid nad välja, et regulaarselt edastatakse uudiseid vaid eesti viipekeeles, need on kurtide kogukonnas väga populaarsed, muudel juhtudel on tegevus pigem ebaregulaarne või juhuslik. Nende seisukoht ühtib tänase seaduse sõnastusega, et olgu võimaluse piires maksimaalselt kättesaadav. Nad tegid ka oma ettepaneku, et meediateenuste seadusesse võiks panna punkti, millega kohustatakse igal aastal subtiitrite mahtu suurendama 5% ja viipekeelset tõlget 1%. Eraldi rõhutati oma kirjas, et selline lähenemine peaks puudutama ka erakanaleid.

Kultuurikomisjon arutas antud teemat kahel istungil. Esimene neist toimus 18. veebruaril, kus osales eelnõu algatajate esindajana Jüri Jaanson ja samuti Kultuuriministeeriumi kunstide osakonna audiovisuaalnõunik Mati Kaalep. Jüri Jaanson selgitas eelnõus puudutatud ühiskonnagrupi eripärasid. Näiteks, tegemist ei ole homogeense grupiga, tuleb selgelt eristada vaegkuuljaid ja puuduva kuulmisega inimesi, kes kasutavad erinevaid võimalusi. Enamik loeb subtiitreid, kuid osale on subtiitrid ebapiisavad ja nemad vajavad viipekeelt. Samas väljendas eelnõu algatajate esindaja heameelt, et puuetega inimeste suurema kaasatuse teema on leidnud laiemat käsitlust just nimelt Riigikogu tasandil. Ministeeriumi esindaja selgitas ministeeriumi ja ERR-i arvamusi, mis on sisult kattuvad. Ta eeldab, et meediateenuste osutajad koostavad tegevuskavad, kuidas ligipääsetavust suurendada.

Mitmed komisjoni liikmed väljendasid oma sõnavõttudes ja küsimustes poolehoidu teemale laiemalt. Tõstatus küsimus ka naaberriikide praktika kohta. Kokkuvõtte saatis Jüri Jaanson e-posti teel komisjoni liikmetele ja seal oli ülevaade väga paljudest riikidest, kuid selgub, et ühtne lähenemine ja praktika puudub ja lähenemisi on väga erinevaid. Räägiti ka ERR-i saadetest, mis praegu on varustatud subtiitritega ja/või viipekeeletõlkega. Tõstatus otseselt puudutatud inimeste arv. See on järjekordselt seesama, nagu rahvusvaheliselt hinnatakse, 0,1% elanikkonnast. Komisjoni istungi lõpus otsustati, et järgmisele istungile kutsutakse ERR-i esindaja.

Järgmine istung toimus 25. veebruaril, kohal oli peale komisjoni liikmete ja eelnõu algatajate esindaja ERR-i juhatuse liige Urmas Oru. Urmas Oru selgitas, et samm-sammult on liigutud õiges suunas. Oru sõnul on viipekeelne tõlge oluliselt keerukam kui subtiitrite ümber toimuv ning nõuaks tehnoloogilist lahendust nii ERR-i kui ka kaablioperaatorite poolt. Telepildi jõudmisel vaatajani on kolm osapoolt: telekanal, n-ö vahepealne toru ehk kaabelvioperaatorid ja televaataja kodune seade. Oru sõnas, et täna ühtset ja selget lahendust, eriti viipekeele puhul, ei ole ning areng alles toimub. Ideaallahendus oleks tehnoloogiliselt standardiseeritud lahendus, mis ei sõltuks ERR-ist. Edasi olid teemaks nii subtiitrite lisamise võimalused kui ka operaatorite võimekus. ERR-i esindaja tutvustas vaegkuuljatele ja puuduva kuulmisega inimestele saadete kättesaadavuse praegust olukorda. Ta selgitas, et järgmise hüppelise sammu tegemiseks tuleb leida uus automatiseeritud lahendus. Praegune olukord, kus toodetakse uus audiovisuaalne teos, uut arenguhüpet ei võimalda.

Küsimuste ammendumisel tehti menetluslikud otsused, mille tõttu mina täna siin teie ees seda eelnõu tutvustan, samuti otsustati, et esimene lugemine tuleks lõpetada ja muudatusettepanekute esitamise tähtaeg vastavalt seadusele on kümme tööpäeva. Ma tänan!

11:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile on ka küsimusi. Jüri Jaanson, palun!

11:55 Jüri Jaanson

Suur tänu! Mul on väga hea meel, et kultuurikomisjon jõudis sellisele konsensuslikule otsusele. Austatud ettekandja, te alustasite oma ettekannet Vabariigi Valitsuse otsuse interpreteerimisega ja lõpuks ütlesite selgelt välja, et Vabariigi Valitsuse seisukoht selle eelnõu suhtes oli eitav. Teisest küljest, tegelikult Vabariigi Valitsus väga toetab seda, et audiovisuaalmeedia teenused on ligipääsetavad kuulmispuudega inimestele. Jaa, nõus! Ma küsin teie käest selle interpretatsiooni jätkuks, millisel moel see eelnõu takistab või segab audiovisuaalse n-ö ligipääsetavuse suurendamist kuulmispuudega inimeste seas. Miks siis ikkagi Vabariigi Valitsus seda eelnõu ei toeta?

11:56 Marko Šorin

Aitäh küsimuse eest! Et õhku ei jääks see, kas keegi ja kui palju interpreteeris, loen ette Vabariigi Valitsuse vastuse esimese lõigu: "Vabariigi Valitsus arutas 16. jaanuari 2020. aasta istungil Eesti Reformierakonna algatatud Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu (122 SE). Vabariigi Valitsus otsustas toetada eelnõu eesmärki suurendada audiovisuaalmeedia teenuste ligipääsetavust, kuid mitte toetada konkreetset eelnõu." Ehk ma ei interpreteerinud, vaid võtsin sellest esimesest lõigust lause mõlemad pooled. Üldiselt on Vabariigi Valitsus seda meelt, et audiovisuaalse meedia teenuste ligipääsetavust peab suurendama, kuid nad ei toeta konkreetset eelnõu. See oli see, mida mina silmas pidasin. Aga kuna siin saalis pigem küsimustega tekitati selline olukord, siis võib-olla ma interpreteerisin hoopis neid küsijaid. Tekitati foon, nagu oleks kogu hoiak selle temaatika suhtes olnud negatiivne. Seda kindlasti ei olnud, see on minu isiklik arvamus. Nüüd on ilmselt kuulajate ja vaatajate otsustada, kes kuidas interpreteeris ja kuidas nemad seda interpreteerivad.

11:57 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urve Tiidus, palun!

11:57 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te mainisite oma esitluses praegu mitmeid aastanumbreid ja tähtaegu: 2018 Euroopa Liit võttis vastu direktiivi, mis puudutab seda temaatikat, selle aasta septembriks peaks valmima meediateenuste seaduse eelnõu (see puudutab vist Eestit, nagu ma

aru saan). Aga tehnoloogiliselt oodatakse uusi lahendusi, et mitte viipekeeletõlget n-ö kõikidele oodatavatele saadetele teha praegusel tehnilisel kujul, eks ole, sest siis läheks eelarve suureks jne. Kas te saate täpsustada, mis ajal need uued tehnoloogilised lahendused võiksid tulla, kui vaadata kogu seda raamistikku, seadust, tehnoloogiat jne? Kas te saate mingi tähtaja anda?

11:58 Marko Šorin

Täna! Muidugi, te provotseerite väga, et ma ütleksin tähtjaid. Ma ei mõtle üldse negatiivselt, vaid väga positiivselt. Sedasama temaatikat käsitledes nii komisjonis kui ka neid materjale eelnevalt ette valmistades, et saaksin siia pulti tulla, tekkis mul täpselt sama küsimus enda peas ja mõtted jõudsid lõpuks tehisintellektini välja, selleni, mida maailmas praegu arendatakse. Seda ma oma ettekandes ütlesin – tõepoolest, see oli minu lause, mis oli mul vahele pandud –, et ilmselt tehniline lahendus oleks odavam kui viipekeeletõlk, nimelt kui robot või nutiseade oleks hoopis kodudes nendel abivajajatel endal. Siis oleks andmemaht sõltumatu, kindlasti saaks andmemaht olla väiksem, see oleks põhimõtteliselt nagu subtiitririda, mida see seade või tehisintellekt kodus vastu võtab ja tõlgib inimesele, kes viipekeelt vajab. Aga ma ei ole tehnoloogiaga nii hästi täna päeval kursis. Ma ei jõudnud ka internetist leida, kas viipekeelesimulaatoreid on olemas, seda enam, et eelnevast ettekandest tuli välja, et vaatamata sellele, et tegemist on eesti viipekeelega, on viipekeele struktuur grammatiliselt nii erinev, et ilmselt tavakeelt rääkiva inimese juttu peab keegi viipekeelde tõlkima. Nii et see tehnoloogiline lahendus on kindlasti väga keeruline. Ma olen küll kindel, et selleni ühel päeval jõutakse, näiteks rahvusvaheliselt lihtsamate keelte puhul, aga loodame, et tõepoolest meie kõigi kõige armsama keele, eesti keele puhul me ka selleni jõuame. Kas meie seda oma silmaga näeme, seda ei julge mina kinnitada.

12:01 Aseesimees Siim Kallas

Riina Sikkut, palun teine küsimus!

12:01 Riina Sikkut

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Väga paljude selliste ületamatute murede puhul on kaks võimalust. Me võime oodata seda ideaalset ja tarka lahendust, et tuleb jäätmevaba tuumaenergia või vesinikutehnoloogia, ning niikaua, kui seda ei ole, me ei tee mitte midagi, et rohelise energia poole liikuda, või me võime oodata seda kõiki maailma viipekeeli viiendat robotit ja niikaua, kui seda ei ole, me ei tee mitte midagi. Samas me võime hakata kohe astuma väikeseid samme. See on minu meelest üks seda tüüpi eelnõu. Nii nagu Jüri Jaanson ette kandis, see ei tähenda, et meil 1. aprillist 2020 peavad kõik ERR-i omasaated olema subtiitrite ja viipekeeletõlkega, aga tuleks teha maksimaalne võimalik: tõesti, riigijuhtide kõnede puhul panna viipekeeletõlk kõrvale, panna subtiitrid kas või "Õnne 13-le" või "Aktuaalsele kaamerale", sellistele üksikutele olulisematele saadetele. Kuidas teie isiklikult arvate, kas me peame ootama tehnoloogilist imet või me võiksime hakata homsest neid väikseid samme astuma?

12:02 Marko Šorin

Aitäh küsimuse eest! Kindlasti ei olnud minu eelmine vastus see, et ootame nüüd seda imerobotit või tehisintellekti. Loomulikult olen ma selle lähenemise poolt, et ligipääsetavus peab olema võimalikult paljudel inimestel, vaatamata isegi nende puudele, kui me võtame siia kõrvale teised puuded, mis inimestel esineda võivad. Ka ERR on oma kirjas välja toonud, et nad täna päeval – ükskõik, mida meie siin saalis täna otsustame, muudame sõna seaduses või ei muuda – viipekeelset tõlget edastavad sellises mahus, nagu nad juba edastavad, ja kasutavad ka subtiitreid. Kindlasti ei tähenda see seda, et me ootame passiivselt, kuidas maailm meie ümber keerleb ja selle tehnoloogilise lahenduse meile ühel päeval n-ö sülle istutab. Kõike, mida me saame teha, mida võimaldab praegune tehnoloogia, kas või väikseid samme iga aasta juurde lisades, seda ma igal juhul toetan.

12:03 Aseesimees Siim Kallas

Jüri Jaanson, teine küsimus, palun!

12:03 Jüri Jaanson

Aitäh! Austatud ettekandja! Ma siiralt tervitan Eesti Rahvusringhäälingu rahvast. Loomulikult, nad teevad tänuväärset tööd ka kuulmispuudega inimeste jaoks ilma igasuguse seaduse sunnita. Seda seadusemuudatust on eelkõige seadusandjale endale vaja ja seda on ka n-ö ühiskonna parema arusaama huvides vaja. Aga ma tahan siiski küsida seda. Te mainisite enne jutu sees sügisel väljatulevat meediateenuste seaduste uut versiooni, selle täiendust, millega ligipääsetavust parandatakse. Ma juhin tähelepanu, et meediateenuste seadus kehtib kogu meedia kohta, mis eksisteerib. Eesti Rahvusringhäälingu seadus puudutab rahvusringhäälingut. Kas sügiseks tuleb meediateenuste seaduste muudatustega mingisugune uuemat sorti lahendus, võrreldes praeguse Eesti Rahvusringhäälingu seadusega, kas n-ö tark ja intelligentne lahendus saab selleks ajaks valmis, mis võimaldab selle seaduse vastu võtta, aga praegune seadus tuleb valitsusel tagasi lükata? Milles see vahe ikkagi on, et üks parandab eluliselt olulisel või paremal viisil ligipääsetavust kurtide jaoks? Kas te seletaksite selle lahti?

12:05 Marko Šorin

Jah, siin tuleb muidugi öelda seda, et komisjonis sellist tulevase meediateenuste seaduse ja käsitletava eelnõu võrdlust ei tehtud, aga ridade vahelt selgus, et ilmselt see sügisel menetlusse tulev seadus on mitmekülgsem kui praegune eelnõu. Aga kindlasti, nagu just nimelt ERR-i kirjas jälle oli, et ükskõik milliseid sõnu me kasutame seadustes või eelnõudes, uusi tehnoloogilisi lahendusi meie saal siin ei tooda. Kuid see, et üldine hoiak on tegutsemine maksimaalselt võimaluste piires, on kogu aeg nii olnud. Keegi oma küsimuses kasutaski väljendit – järsku oli see härra Sutt –, et tahet justkui on, aga me peame jõudma ka tegudeni. See oleks ilmselt kõige olulisem asi.

12:06 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Rohkem küsimusi ei ole. Nüüd on meil võimalus avada läbirääkimised. Läbirääkimistel saavad esineda fraktsioonide esindajad ja selleks on ka soovi avaldatud. Helmen Kütt Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:07 Helmen Kütt

Austatud eesistuja! Lugupeetud ametikaaslased! Alustan kohe sellega, et ütlen Jürile suur aitäh! Aitäh selle eest, et eelmises koosseisus olid sa väga hea sotsiaalkomisjoni liige ja opositsioonis olleski toetasid, kui ma olin komisjoni juht ja me arutasime erinevaid seadusi! Sinu seisukoht ei sõltunud istekohast, sina olid alati valmis inimeste eest kõnelema ja rääkima. Mul on tõepoolest väga hea meel selle üle, et Reformierakonna fraktsioon selle eelnõu algatas ning sotsiaalkomisjon suures üksmeeles seda toetas ja sellest aru sai. Ma olen üsna veendunud, et mul on põhjust loota, sest nii mõnigi kord, kui valitsuse seisukoht on küll nagu põhimõtet toetav, aga mitte konkreetselt eelnõu toetav, siis see suur saal on hääletanud teisiti. No kas või lähimälust võttes: ka puuetega laste toetuste tõus sai võimalikuks ainult selle tõttu, et kõik siin saalis olevad erakonnad ja saadikud mõistsid, et 14 aastat muutumatuna püsinud toetust on vaja tõsta. Võtsime mõõduka tempo, ei tõstnud seda kohe 1. juulist, milleks ei oleks rahalisi vahendeid olnud, aga tegime seda selle aasta 1. jaanuarist. Mul on hästi hea meel ka selle üle, et 3. märtsil osalesin koos sinuga ülemaailmsel kuulmispäeval või nagu Avo-Rein Tereping oma väga heas artiklis ütles, kõrvateravise päeval, kus räägiti ka sellest, et 20 aastat on sisekõrva implantatsioon Eestis tehtud, räägiti sellest, kui palju meditsiin on arenenud, aga räägiti ka sellest, et iga inimese õigus on vähemalt informatsioonile juurde pääseda.

Sotsiaaldemokraadid muidugi toetavad esitatud eelnõu, selles ei ole kahtlustki. Mul on lihtsalt mõned mõtted. Ma olen kuulnud siit puldist väga erinevate inimeste poolt räägitavat, et 29. septembril 2019 loodi valitsuse juurde ligipääsetavuse rakkerühm. Viis kuud on möödas, see rakkerühm pole koos käinud. 2015 olin ma sotsiaalkaitseminister. Ma arvan, et see oli üks minu viimaseid allkirju ministrina, et sotsiaalministri juurde loodaks eraldi toetav komisjon ehk ligipääsetavuse foorum. Eri ministrid on seda abivahendit või nende inimeste tarkust erinevalt kasutanud. Võin tunnustuseks öelda, et kõik Eesti töötukassad remonditi ja võeti kasutusele ehituslikud eripärad. Täna me räägime ainult ühest sammust sellel teel, mis tegelikult ligipääsu peab tagama. On ju erinevad puuderühmad ja inimestel on erinevad vajadused, kõigil on õigus informatsiooni saada. Selle tõttu oleks juba 2015 ministeeriumi juurde loodud ligipääsetavuse foorum ministrile väga-väga hea abivahend ja samuti need tarkused, mis nendel inimestel on. Ainult kuula, pane kirja ja hakka leidma raha. On väga tore, et ka valitsuse juures on nüüd

ligipääsetavuse rakkerühm, aga see, et viis kuud pole koos käidud, on muidugi väga kurb. Lõpetuseks. Sotsiaaldemokraadid kindlasti seda eelnõu toetavad. Me kindlasti ei ütle, et midagi pole tehtud, otse vastupidi, tehtud on päris palju. Ka see, et saateid juba dubleeritakse, on suurepärase, ja see, et on viipekeeletõlge. Aga seda on vähe, arvestades, et kogu maailm ja elu areneb, nendel inimestel on õigus saada neid õigusi, mis kõigil teistelgi on.

Võib-olla päris lõpetuseks, et 2015 said esimesed Eesti kirjutustõlgid koolituse Soome riigis. Sellega saadi hakkama väga lihtsalt: Jüri ja veel paar mõttekaaslast tulid ministri juurde, kes sel korral olin mina, olid isiklikud kohtumised Soome koolijuhtidega ning esimesed kirjutustõlgid said koolitatud Soomes, täna nad kõik töötavad. Nii et, sõbrad, oleme julged, unistame suurelt ja siis hakkavad toimuma muutused. Kui me ei suuda teha tervet rehkendust, teeme ära siis vähemalt poole. Määrame mingi aja, millise sammuga hakkame edasi minema. Aitäh veel kord Jürile! Loodan kõikide ametikaaslaste palavat toetust Reformierakonna esitatud eelnõule. Aitäh!

12:12 Aseesimees Siim Kallas

Jüri Jaanson, palun, Reformierakonna nimel!

12:12 Jüri Jaanson

Ma kõigepealt tänan muidugi Helmenit heade sõnade eest, ma tänan kõiki, kes siin arutelu on osalenud, ma tänan veel kord kultuurikomisjoni, ma tänan veel kord sotsiaalkomisjoni, ma tänan Riigikogu Kantseleid otsetõlkeks loodud võimaluse eest! Tõepoolest, Helmen kasutas lõpus päris õigeid sõnu meie kirjandusklassikast, et kui me ikka kõike teha ei jõua, tehkem pool. Nende väikeste sammudega me saamegi vähehaaval liikuda soovitud lõpptulemuse poole. See on hästi oluline. Oluline on ka positiivsete signaalide saatmine sihtrühmadele. See on oluline neile, on oluline tavaühiskonnale, see on oluline just sidususe mõttes.

Kui ma nüüd räägin natuke kuulmisest, siis kuulmine on meie infoühiskonnas siiski oluline tegur, mille kaudu me ju tegelikult vahetame absoluutselt suurimat osa infost, on see siis koolis, tööl, ükskõik kus. Kui see on läbi lõigatud, siis infovahetus ei toimi, ükskõik kui uhked muud muutujad ka on. Nii et kuulmise rehabilitatsioon ja usk sellesse on hästi oluline. Selle eelnõu suur mõte ongi just see, et tuua seadusesse juurde see väike grupp, kes on kahetsusväärset kombel jäänud seni Eesti Rahvusringhäälingu seaduses tähelepanuta. Veel kord rõhutan, ta ei ole tähelepanuta jäänud tegelikult elus, aga ta on seaduses tähelepanuta jäänud.

Sellega ma lõpetan. Suur tänu teile! Suur tänu kõigile, kes selle eelnõu esimesele lugemisele kaasa elasid veebikaamera abil! Loodan, et peatselt – vaatan just kultuurikomisjoni poole – arutame seda seadust edasi siin teisel lugemisel. Aitäh!

12:15 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Rohkem läbirääkimistel kõnelemise soove ei ole. Seega loeme läbirääkimised lõppenuks. Meil on juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 122 esimene lugemine lõpetada. Ühtegi muud ettepanekut ei ole laekunud, keegi mingisugust hääletamist ei soovi, järelikult on esimene lugemine lõpetatud ja muudatusettepanekute esitamise tähtajaks on 24. märts kell 17.15. Suur tänu kõigile! Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 12.15.